

Regering noemt feiten en data over missen Zuidafrikaanse order

Bij de brief die de regering gisteren aan de Tweede Kamer zond met betrekking tot het missen van de Zuidafrikaanse nucleaire order is de volgende lijst van feiten en data gevoegd.

1. — Een eerste aanvraag voor een dekkingstoezegging voor kredietverzekering voor één kerncentrale werd in juli 1974 bij Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij ingediend. De Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij heeft deze aanvraag op de gebruikelijke wijze aan de minister van financiën voorgelegd.

2. — In april 1975 wendden de Nederlandse bedrijven zich tot de departementen van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken met het verzoek om een uitspraak of de exportkredietverzekering en, zo nodig, de uitvoervergunningen zouden kunnen worden verleend.

3. — Eind augustus 1975 besloot de ministerraad geen aanleiding te zien uitvoervergunningen te weigeren indien zou worden voldaan aan de op Nederland rustende verplichtingen, die voortvloeien uit art. III, lid 2 van het verdrag inzake de nietverspreiding van kernwapens en de daarop betrekking hebbende regelingen van de Zangger-Commissie. Het Rijk zou in dat geval zijn medewerking aan het verlenen van een exportkredietverzekering niet onthouden.

Het bovenstaande is aan de betrokken bedrijven telefonisch medegedeeld. Daarbij is tevens meegedeeld dat zulks betekende dat op dat moment nog niet zekerheid ten aanzien van de uitvoervergunning gegeven kon worden. De N.C.M. werd in dezelfde zin geïnformeerd.

4. — In september 1975 werd door de bedrijven bij de N.C.M. een aangepaste aanvraag voor een kredietverzekering voor twee Kerncentrales in

gediend.

5. — In november is de kwestie van de uitvoervergunning en de exportkredietverzekering tijdens de behandeling van de begroting van het departement van Buitenlandse Zaken aan de orde geweest. Op 18 november aanvaardde de Tweede Kamer een motie, ingediend door de heer Ter Beek, waarin in de considerans de mening werd uitgesproken, dat in geval van leveranties van nucleaire materialen en uitrusting aan niet-kernwapenstaten die geen partij bij het Non-proliferatie-Verdrag zijn, de voorwaarde gesteld moet worden dat deze staten tot het N.P.V. toetreden. Tevens werd aan de Regering verzocht met spoed in overleg te treden met daarvoor in aanmerking komende landen teneinde te bewerkstelligen dat in zo breed mogelijke kring van landen deze voorwaarden wordt gesteld.

6. — In een telefoongesprek op 24 november 1975 heeft de tweede ondergetekende naar aanleiding van de motie Ter Beek, die op 21 november in de ministerraad onderwerp van bespreking was geweest, desgevraagd meegedeeld dat deze motie voor hem onvoldoende aanleiding was de betrokken Nederlandse bedrijven ervan te weerhouden de inspanningen ter verkrijging van de order voort te zetten. Een en ander onder argumentatie dat met de motie de problemen terzake van de voorwaarden met betrekking tot de exportvergunning wel verzwaard zouden worden, doch dat terzake de balans toch nog niet definitief opge maakt kon worden.

7. — Uit de contacten die door de regering vervolgens zijn opgenomen met de Regeringen van de landen die partij waren bij het N.P.V. en tevens

deelnamen aan de Zangger regeling, bleek dat er geen reële steun viel te verwachten voor de beleidslijn bepleit in de motie Ter Beek.

8. — Begin januari 1976 heeft R.S.V. aan de N.C.M. verzocht de verzekeringsaanvraag schriftelijk goed te keuren. De eerste ondergetekende heeft bij brief van 23 januari aan de N.C.M. medegedeeld dat eerst een beslissing hierover zal kunnen worden genomen wanneer de voor deze transactie benodigde exportvergunningen zullen zijn verleend.

9. — Toen in begin 1976, naar het oordeel van de betrokken ondernemingen, de tekenen er op wezen dat het consortium de „letter of intent” voor het project kon verwachten, heeft in de eerste helft van maart 1976 een gesprek plaatsgevonden tussen de tweede ondergetekende en vertegenwoordigers van de Nederlandse bedrijven. Daarbij heeft hij er onder meer op gewezen geen zekerheid te kunnen geven dat geen problemen zouden resteren bij de voorwaarden in het kader van de exportvergunningen ten behoeve van de uitvoer van de reactorvaten.

10. — Eind maart/begin april besloot het consortium de kernreactorvaten in het Amerikaanse project op te nemen. Een Nederlandse exportvergunning was hierdoor niet meer nodig, hetgeen door het Ministerie van Economische Zaken schriftelijk werd bevestigd. Door de betrokken bedrijven werd wederom een herziene aanvraag voor een kredietverzekering bij de N.C.M. ingediend.

11. — Naar aanleiding van een vraag van de betrokken bedrijven op grond van een verzoek van Escom om „satisfactory letters concerning

Een paar termen verklaard

Zangger-commissie: internationale commissie die regels heeft opgesteld om te voorkomen dat nucleair materiaal dat voor vreedzaam gebruik wordt geleverd, door het ontvangende land misbruikt wordt voor de produktie van kernwapens. De Zangger-regeling voorziet onder meer in controle ter plaatse door het internationale atoom-bureau, dat in Wenen gevestigd is.

Non-proliferatie verdrag: verdrag tegen de spreiding van kernwapens. Zuid-Afrika heeft dit verdrag niet getekend en valt daarvoor onder de Zangger-regeling.

RSV: Rijn Schelde Verolme, samen met Bredero en Comprimo de Nederlandse poot van het Ameri-

kaans-Nederlands-Zwitserse consortium dat de order wil uitvoeren.

„Letter of intent”: brief van opdrachtgever waarin staat dat bedrijf kans maakt op de order. Het consortium krijgt daarin de positie van „preferred tenderer,” het wordt met andere woorden boven aan de lijst gezet om de order verleend te krijgen. Op de lijst volgen het Franse consortium Framatome en het Westduitse consortium K.W.U.

„Satisfactory letters concerning governmental assurances of continuity of supply” (punt II) kan omschreven worden als: regeringsverklaringen waarin voldoende verzekeringen gegeven worden dat de levering kan doorgaan.

governmental assurances of continuity of supply” heeft de tweede ondergetekende laten weten naast de formele behandeling van de exportkredietverzekering andere „governmental assurances of continuity of supply” niet mogelijk te achten. (zie ook punt 12).

12. — Op 27 april werd een nota van de Zuidafrikaanse regering ontvangen waarin wordt gevraagd dat de regering zich onherroepelijk zou binden dat zij: (a) de benodigde exportvergunningen zou verlenen en (b) dat zij de aannemers niet zou hinderen door exportbeperkingen, of morele druk uitoefenen of op welke wijze dan ook de uitvoering van het

contract zou belemmeren, ophouden of voltooiing daarvan beletten. Antwoord werd verzocht niet later dan 17 mei. Een nota van gelijke strekking werd verstuurd naar de Regeringen van de Verenigde Staten en Zwitserland.

13. — Op 12 mei werd door de betrokken bedrijven de definitieve aanvraag voor de kredietverzekering bij de N.C.M. ingediend. Daarbij werd aan de N.C.M. meegedeeld dat Escom op 21 april een „letter of intent” had overhandigd „die er mede in

voorziet dat Escom uiterlijk op 28 mei a.s. de opdracht bij het consortium plaatst". Hiermede werd het consortium als „preferred tenderer" aangewezen. Op 21 mei zou aan de formaliteiten in het kader van deze inschrijving moeten zijn voldaan.

14. — De tweede ondergetekende deelt op 17 mei de betrokken bedrijven mede dat gezien de ontwikkelingen er niet voor kan worden ingestaan dat de exportkredietverzekering zal worden verleend. Op 18 mei delen de betrokken bedrijven schriftelijk de Ministerraad mede dat Escom voor 19 mei uitsluitel zou willen hebben waarna het consortium definitief zou worden uitgeschakeld. Op 19 mei wordt deze datum door de betrokken ondernemingen verschoven naar 21 mei.

15. — Op 23 mei dringen de ondernemingen in een brief aan de derde ondergetekende aan op het onverwijld nemen van een beslissing.

16. — Op 25 mei werd door R.S.V. in een brief een overzicht gegeven van de benodigde acties van de zijde van de overheid. Daarbij werd gesteld dat volgens de „letter of intent" van Escom van 21 april op 28 mei door partijen de letter of acceptance" (orderbevestiging) zou worden uitgewisseld mits voor 21 mei aan een aantal nader omschreven voorwaarden zou zijn voldaan. Deze „letter of intent", die de relevante data van 21, resp. 28 mei bevat, werd als bijlage bij deze brief aan de Regering ter beschikking gesteld.

17. — Op 25 mei besloot de Ministerraad de besluitvorming terzake van de kredietverzekering af te ronden zodra meer inzicht zou zijn verkregen in de standpuntbepaling van de Amerikaanse administratie. Dit werd bij de brief van 26 mei aan de Tweede Kamer medegedeeld.

18. — Eveneens op 25 mei heeft R.S.V. op verzoek van Financiën een overzicht gegeven van de voorwaarden die voor 28 mei zouden moeten worden vervuld. Naar aanleiding van dit memorandum vroeg de eerste ondergetekende aan de President Directeur van R.S.V. te willen aanto-

nen dat de order verloren zou gaan indien de besluitvorming in Nederland op die in de V.S. zal worden afgestemd. R.S.V. deelde hier schriftelijk mede dat een goedkeuring van de kredietverzekering voor de Nederlandse regering vóór 28 mei zou moeten plaatsvinden. Voorts werd gesteld dat wanneer niet vóór vrijdag 28 mei aan deze voorwaarde zou zijn voldaan, de „letter of intent" zou vervallen en Escom geheel vrij zou zijn om K.W.U. dan wel Framatome de opdracht te geven.

19. — In aansluiting op het sub (17) vermelde besluit van de ministerraad werd op 25 mei aan de Zuidafrikaanse ambassade een nota aangeboden in antwoord op bovenomschreven nota van 27 april. Daarin werd medegedeeld dat uit Nederland geen materialen of uitrusting worden geleverd waarvoor een exportvergunning vereist is terwijl de Nederlandse Regering geen bevoegdheden ter beschikking staan om in te grijpen in de uitvoering van wettige contracten als het onderhavige door Nederlandse particuliere ondernemingen. Verder werd vastgesteld dat de Regering natuurlijk de vrijheid behoudt uitdrukking te geven aan haar visie in deze. Ten slotte wordt in de nota onder verwijzing naar de brief aan de Tweede Kamer van 26 mei medegedeeld dat de Nederlandse Regering zich over deze aangelegenheid nog nader beraadt.

20. — Naar aanleiding van de brief van ondergetekenden aan de Tweede Kamer richtte R.S.V. op 27 mei een brief aan de ministerraad. Hierin deelde R.S.V. mede dat de opdrachtgever heeft doen weten dat de positie van „preferred tenderer" niet langer op de groep van toepassing is. Nader is gebleken dat zulks reeds op 24 mei is gebeurd. Daaraan werd door R.S.V. toegevoegd niettemin in voortdurend contact met de opdrachtgevers te zijn gebleven om te trachten de order toch nog te verkrijgen.

21. — Op 28 mei richtte R.S.V. zich schriftelijk tot de eerste ondergetekende met de mededeling dat de Franse groep „Framatome" nu de positie van „preferred tenderer" had

verworven. De ministerraad besloot echter vast te houden aan de in de brief aan de Tweede Kamer neergelegde gedragslijn. Dit werd telefonisch rond het middaguur aan R.S.V. medegedeeld.

22. — Naar aanleiding van een in de late avond van vrijdag 28 mei ontvangen telefonisch bericht van de ambassade in Washington inhoudende dat: (1) de aanvraag van Escom voor een kredietgarantie bij de Amerikaanse Eximbank was ingetrokken en (2) de „letter of intent" van Escom aan General Electric, de hoofdaannemer van het consortium, reeds op 24 mei bleek te zijn ingetrokken, alsmede (3) dat inmiddels een „letter of intent" zou zijn afgegeven aan de Franse firma Framatome, heeft onmiddellijk beraad plaats gehad tussen de minister-president en de ondergetekende en is aan de Zuidafrikaanse ambassadeur verzocht zich gereed te houden voor het in ontvangst nemen van een boodschap. Inmiddels werd ook het telegram ontvangen dat door R.S.V. aan de minister-president was verzonden en dat het verzoek inhield nog voor middernacht aan de Zuidafrikaanse regering om uitstel van de beslissing te vragen.

De boodschap is de ambassadeur kort na middernacht overhandigd en door hem onverwijld overgebracht aan zijn regering. De boodschap hield in dat de derde ondergetekende zich afvroeg waarom voor Escom noodzakelijk was om op zo'n korte termijn een beslissing te nemen en dat hij herinnerde aan de alleszins redelijke wens van de Nederlandse Regering om zich, alvorens haar besluitvorming af te ronden, nader te oriënteren over de terzake in de Verenigde Staten levende inzichten. Op deze boodschap is geen antwoord ontvangen.

Aldus de brief van de regering, die achtereenvolgens is ondertekend door de ministers Duisenberg (financiën), Lubbers (economische zaken) en Van der Stoep (buitenlandse zaken).